

**ICHKI ISHLAR ORGANLARI TOMONIDAN TOVLAMACHILIK
JINOYATLARINI KVALIFIKATSIYA QILISHNING HUQUQIY VA
AMALIY JIHATLARI**

Sobirov Og‘abek Jamshidovich O‘zbekiston Respublikasi IIV

Akademiyasi 306-o‘quv guruhi kursanti.

Ilmiy rahbar: Xudoyberdiyev Abdurashid Abdurasulovich O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Ma‘muriy huquq kafedrası boshlig‘i, podpolkovnik, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

Annotatsiya Mazkur ilmiy maqolada ichki ishlar organlari (IIO) tergov va tezkor bo‘linmalari tomonidan tovlamachilik (O‘zR JK 165-moddasi) jinoyatlarini kvalifikatsiya qilishning o‘ziga xos yuridik xususiyatlari va amaliyotdagi muammolari tahlil qilingan. Tovlamachilikni o‘zlashtirish, bosqinchilik, talonchilik va firibgarlik kabi turdosh mulkiy jinoyatlardan chegaralash mezonlari hamda jabrlanuvchiga nisbatan ruhiy va jismoniy tazyiq o‘tkazish (shantaj) mexanizmlari ilmiy asoslangan. Shuningdek, axborot texnologiyalari rivojlanishi fonida yuzaga kelayotgan "kiber-tovlamachilik" (sextortion, ransomware) holatlarini tergov qilish muammolari ochib berilgan. AQSh, Germaniya va boshqa xorijiy davlatlarning tajribasi qiyosiy o‘rganilib, O‘zbekiston Respublikasi jinoyat qonunchiligini takomillashtirish yuzasidan aniq ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan. **Kalit so‘zlar:** tovlamachilik, kvalifikatsiya, shantaj, kiber-tovlamachilik, mulkiy jinoyatlar, ichki ishlar organlari, tergov, jinoyat huquqi.

Аннотация В данной научной статье анализируются специфические юридические особенности и практические проблемы квалификации преступлений вымогательства (ст. 165 УК РУз) следственными и оперативными подразделениями органов внутренних дел (ОВД). Научно обоснованы критерии отграничения вымогательства от смежных имущественных преступлений, таких как разбой, грабеж и мошенничество, а

Contact: 99 826 99 56

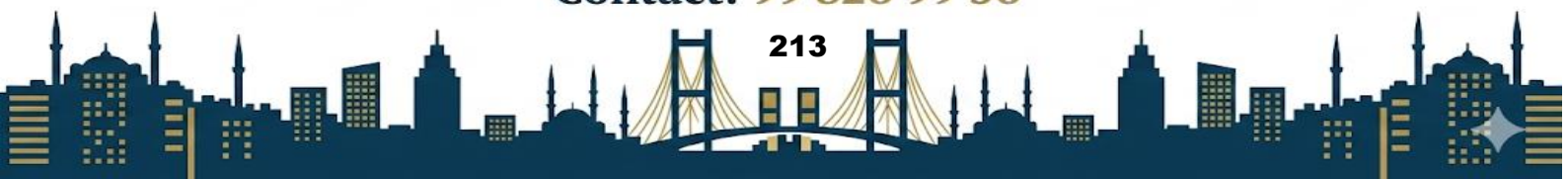

также механизмы оказания психического и физического давления (шантажа) на потерпевшего. Кроме того, раскрыты проблемы расследования случаев «кибервымогательства» (sextortion, ransomware), возникающих на фоне развития информационных технологий. Изучен передовой зарубежный опыт США, Германии и других стран, разработаны конкретные научно-практические предложения по совершенствованию уголовного законодательства Республики Узбекистан. **Ключевые слова:** вымогательство, квалификация, шантаж, кибервымогательство, имущественные преступления, органы внутренних дел, расследование, уголовное право.

Abstract This scientific article analyzes the specific legal features and practical problems of qualifying extortion crimes (Article 165 of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan) by investigative and operational units of internal affairs bodies (IAB). The criteria for distinguishing extortion from related property crimes, such as robbery, plunder, and fraud, as well as the mechanisms of exerting mental and physical pressure (blackmail) on the victim, are scientifically substantiated. In addition, the problems of investigating cases of "cyber-extortion" (sextortion, ransomware) arising against the background of the development of information technologies are revealed. The advanced foreign experience of the USA, Germany, and other countries was comparatively studied, and specific scientific and practical proposals were developed for improving the criminal legislation of the Republic of Uzbekistan. **Keywords:** extortion, qualification, blackmail, cyber-extortion, property crimes, internal affairs bodies, investigation, criminal law.

1. Kirish: Tovlamachilik jinoyatining ijtimoiy xavfliligi

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining (JK) 165-moddasiga muvofiq, tovlamachilik — jabrlanuvchi yoki uning yaqin kishilariga zo'rlik ishlatish bilan qo'rqitish, mulkka shikast yetkazish yoki uni nobud qilish, jabrlanuvchi uchun sir

saqlanishi lozim bo'lgan ma'lumotlarni oshkor qilish (shantaj) bilan tahdid qilib, o'zgalar mulkini yoki mulkiy huquqini topshirishni talab qilishdir.

Tovlamachilikning ijtimoiy xavfliligi shundaki, u bir vaqtning o'zida ikkita muhim obyektga — **shaxsning mulkiy huquqlariga va uning shaxsiy daxlsizligi (ruhiy va jismoniy salomatligi, sha'ni va qadr-qimmatiga)** ga tajovuz qiladi. Ichki ishlar organlari (IIO) faoliyatida tovlamachilik jinoyatini to'g'ri kvalifikatsiya qilish — jinoyatchiga adolatli jazo tayinlanishi hamda jabrlanuvchining huquqlari to'liq tiklanishining asosiy yuridik kafolati hisoblanadi.

2. Turdosh jinoyatlardan chegaralash va kvalifikatsiya muammolari

Amaliyotda tergovchi va surishtiruvchilar tovlamachilikni boshqa mulkiy jinoyatlardan farqlashda qator qiyinchiliklarga duch kelishadi. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining "Tovlamachilik ishlari bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida"gi qarori talablariga asosan, kvalifikatsiya jarayonida quyidagi farqlovchi mezonlarga qat'iy e'tibor qaratish lozim:

- **Bosqinchilik (JK 164-modda) va talonchilikdan (JK 166-modda) farqi:** Bosqinchilik va talonchilikda jinoyatchi mulkni **shu vaqtning o'zida** (darhol) egallab olish uchun zo'rlik ishlatadi yoki shunday zo'rlik ishlatish bilan qo'rqitadi. Tovlamachilikda esa tahdid **kelajakka qaratilgan bo'ladi** (ya'ni, "agar ertaga pulni olib kelmasang, senga yomon bo'ladi" yoki "siringni fosh qilaman" mazmunida). Shuningdek, tovlamachilikda jabrlanuvchi mulkni jinoyatchiga go'yoki "ixtiyoriy" tarzda (qo'rquv ostida) topshiradi.
- **Firibgarlikdan (JK 168-modda) farqi:** Firibgarlikda jabrlanuvchi o'z mulkini aldov yoki ishonchni suiiste'mol qilish oqibatida topshiradi va u jinoyatchining harakatlarini qonuniy deb hisoblaydi. Tovlamachilikda esa jabrlanuvchi o'z mulkini qandaydir aldov tufayli emas, balki aniq **tahdid va shantaj qurboniga aylangani** uchungina berishga majbur bo'ladi.

- **O'zboshimchalik (JK 277-modda) va haqini talab qilish:** Jinoyatchi o'ziga haqiqatan ham tegishli bo'lgan qarzni zo'rlik ishlatish bilan qo'rqitib talab qilsa, bu tovlamachilik sifatida emas, balki holatga qarab o'zboshimchalik yoki shaxsga qarshi jinoyatlar sifatida kvalifikatsiya qilinishi lozim, chunki tovlamachilikda mulk jinoyatchiga mutlaqo tegishli bo'lmaydi.

3. Raqamlashtirish sharoitida kiber-tovlamachilik (Sextortion)

Axborot texnologiyalari rivojlanishi natijasida tovlamachilik o'zining klassik "ko'cha" shaklidan kiber-makonga ko'chdi. Bugungi kunda IIO tizimida quyidagi raqamli tovlamachilik (Cyber-extortion) usullarini kvalifikatsiya qilish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda:

1. **"Sextortion" (Jinsiy shantaj):** Jinoyatchilar ijtimoiy tarmoqlar (Telegram, Instagram) orqali soxta profillar yaratib, jabrlanuvchini ehtirosli muloqotga chorlaydi, uning yalang'och foto-videolarini yashirin yozib oladi va ushbu ma'lumotlarni uning oilasi yoki hamkasblariga tarqatish bilan tahdid qilib, pul talab qiladi.

2. **"Ransomware" (To'lov talab qiluvchi viruslar):** Korxona yoki shaxsning kompyuter ma'lumotlarini (buxgalteriya, shaxsiy arxiv) maxsus virus orqali shifrlab qo'yib, ularni ochib berish evaziga kriptovalyutada (Bitcoin, USDT) pul talab qilish. Bu kiber-jinoyat bo'lsa-da, mulkiy nuqtai nazardan tovlamachilikning klassik elementlarini o'zida mujassam etadi.

Ushbu holatlarni an'anaviy 165-modda bilan malakalash ba'zan amaliy qiyinchiliklar (elektron dalillarni to'plash, IP-manzillarni aniqlash, anonimlikni fosh etish) tug'dirmoqda.

4. Xorij tajribasi: AQSh, Germaniya va Qozog'iston modellari

Rivojlangan davlatlarning jinoiy qonunchiligida tovlamachilikka qarshi kurashish bo'yicha o'ziga xos mexanizmlar yaratilgan:

- **Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSh):** AQSh qonunchiligida "Extortion" (mulkni jismoniy tahdid orqali talab qilish) va "Blackmail" (sirni fosh qilish bilan shantaj qilish) tushunchalari alohida jinoyat tarkiblari sifatida farqlanadi. Bundan tashqari, agar tovlamachilik uyushgan guruh tomonidan amalga oshirilsa, ularga nisbatan federal **RICO akti** (Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act) qo'llanilib, o'ta og'ir jazolar tayinlanadi.
- **Germaniya:** Germaniya Jinoyat kodeksining 253-paragrafi (Erpressung) ga muvofiq, tovlamachilik tushunchasi juda keng olingan bo'lib, hatto jismoniy mulk emas, balki shaxsni o'z ixtiyoriga qarshi har qanday harakatni bajarishga (masalan, raqobatchining foydasiga shartnoma imzolashga) zo'rlash ham tovlamachilik sifatida kvalifikatsiya qilinadi.
- **Qozog'iston Respublikasi:** Qozog'istonda kiber-shantaj va axborot texnologiyalari orqali sodir etilgan tovlamachilik to'g'ridan-to'g'ri Jinoyat kodeksining o'zida "axborot tizimlaridan foydalangan holda sodir etilgan tovlamachilik" og'irlashtiruvchi bandi bilan malakalanadi.

5. Ilmiy-amaliy takliflar va xulosa

IIO tergov va tezkor bo'linmalari faoliyatida tovlamachilik jinoyatlarini kvalifikatsiya qilish hamda unga qarshi kurashish samaradorligini oshirish maqsadida quyidagi takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, O'zbekiston Respublikasi JKning 165-moddasi (Tovlamachilik) ikkinchi qismiga **"axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, Internet tarmog'i yoki ijtimoiy tarmoqlardan foydalangan holda"** degan og'irlashtiruvchi bandni kiritish. Bu amaliyotdagi avj olayotgan kiber-shantaj holatlariga nisbatan munosib huquqiy baho berishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, IIV Kiberxavfsizlik markazi bilan hamkorlikda tergovchilar va jinoyat qidiruv xodimlari uchun raqamli tovlamachilik holatlari bo'yicha **"raqamli**

"dalillarni izlash va kriptovalyuta tranzaksiyalarini kuzatish" (Blockchain tracking) mavzusida maxsus malaka oshirish kurslarini joriy etish.

Uchinchidan, Oliy sud Plenumining 1998-yildagi tovlamachilikka oid qarorini zamonaviy realliklar asosida yangilash. Unga qarzni undirish maqsadida qilingan tahdidlarni qanday qilib o'zboshimchalikdan aniq farqlash bo'yicha batafsil yuridik tushuntirishlarni hamda raqamli valyutalarni (kriptovalyuta) ham tovlamachilik predmeti sifatida ko'rish normalarini kiritish zarur.

Xulosa qilib aytganda, tovlamachilik insonning zaif nuqtalaridan, uning sha'ni, sog'lig'i va xotirjamligiga bo'lgan qo'rquvidan foydalanib sodir etiladigan mudhish jinoyatdir. Ichki ishlar organlari xodimlari jinoyatni kvalifikatsiya qilishda qonunning har bir harfiga e'tibor qilibgina qolmay, jinoyatchilarning tobora murakkablashib borayotgan zamonaviy (raqamli) jinoiy uslublariga qarshi ilmiy va amaliy jihatdan tayyor turishlari bugungi kunning dolzarb talabidir.

References

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi. – Elektron resurs: <https://lex.uz>.
3. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining "Tovlamachilik ishlari bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida"gi 1998-yil 17-apreldagi 11-sonli qarori.
4. Xudoyberdiyev A.A. "Ma'muriy ishlarni yuritish kafolatlari va huquqni qo'llash amaliyoti". O'quv qo'llanma. – Toshkent: IIV Akademiyasi, 2024.
5. Rustamboyev M.X. "O'zbekiston Respublikasi Jinoyat huquqi. Maxsus qism". Darslik. – Toshkent: TDYU, 2018.
6. Federal Bureau of Investigation (FBI). "Internet Crime Report: Sextortion and Ransomware Trends". U.S. Department of Justice, 2023.

SCIENTIFIC CONFERENCE OPEN PROCEEDINGS

Global Academic Knowledge Repository

7. German Criminal Code (Strafgesetzbuch – StGB). Section 253:
Extortion.

Contact: 99 826 99 56

